

הלכות שבת סימן שלח

קפה באר הגולה

על־ידי משקלות, (יד) מותר לערכו (טו) ולהכינו מבעוד יום כדי שגלף ויקשקש כל השבת: ד המשמר פרותיו וזרעיו מפני חיה ועוף, לא יספק כף אל כף ולא יטפח כפיו על ירכו (טז) ולא יבדק להכריחם, גזרה שמה טל צרור (ס) (יז) וזרק להם: ה (יח) אין שוחקים באגוזים ו'לא בתפוחים ו'כיצא בו משום (יט) אשווי גמות: הגה ונדקא על גבי קרקע, אבל (כ) על גבי שלחן שרי, דליקא למגור שם משום גמות (רבינו ירוחם ח"א). ומתר לשוחק (כא) בעצמות שקורין טשי"ף אף על פי שמשמיעים קול, הואיל ואינן מכונין לשיר (הגהות אלפסי סוף עירובין). וכל זה בשוחק דרך צחוק בעלמא (כ"א), אבל בשוחק כדי להרויח אסור אפלו שוחק (ו) (כב) בתם ובחסר, דהרי כמקח וממכר (אגור וכו' ורמב"ם פכ"ג). ומכל מקום אין למחות בגנשים וקטנים, דמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין (תוספות וסמ"ג והגה"מ פכ"א). ולשוחק בכדור, עיני לעיל סימן שח סע"ף מה: ו' אסור לשאב מים בגלגל, גזרה (כג) שמה ימלא גגתו ותרכתו או למשרה של פשתן, "לפיקף אם לא היה שם לא גנה ולא הרבה ולא ברכה לשות ביה פשתן מטר. (כד) ויש אומרים שלא אסרו אלא בגלגל גדול שמוציא מים הרבה ביחד בלא טרח, והם גלגלים הקבועים בהם דליים הרבה סביב, אבל גלגלים שלנו שאין ממלאים בהם אלא מעט, מותר, דליקא למחש למידי: ז מי שיש לו פרות בראש הגג ורואה מטר שפא, (כה) אסור לשלשלם בשבת דרך ארבה שפגג, אבל (כו) מותר (ו) לכסותן, ו'אפלו לבנים (כז) שהם מקצים (כח) מותר לכסותן מפני הדלף: ח מותר לתן כלי (כט) תחת הדלף בשבת, ו'אם נתמלא, שופכו ומחזירו למקומו; והוא שיהא הדלף ראוי

ג אגור בשם תשובה
אביר ד ורובין ק"ד
ביתא ונקרא
ה טור בשם ר"ח
ו לפרוש
הרי"ף, ולפי מה
שכתב הבית יוסף גם
לדעת ר"ח ז ערובין
ק"ד ח טור בשם
הרמב"ם בסוף כ"א
וקטב הרב המהר"ם שם
שהוא מדובר אמירו
שם ט הרא"ש שם
בשם רבנו תם
י משנה בבבא ליה
כ לפרוש רבנו יונה
התבאר השו"ע
והרא"ש שם ל
בגמרא מ משנה שם
ב ברייתא שם

באר היטב
בעשיית כלי־שיר, מדינא הוי לן למשרי לגנן בכלי־שיר, וילקף על־כ"ל פנים שרי אמירה לאינו יהודי, ועל־כ"ל פנים אסור לומר לאינו יהודי לתקן הכלי־שיר וכמש"ל, מ"א: (ס) וזרק. לרשות הרבים

משנה ברורה
לגלגל האגוזים: (כ) על־גבי שלחן וכו'. והוא הדין (כג) על־גבי מחצלת או בגד או טבלא, ולא גורנין בכל זה אטו על־גבי קרקע, דגזרה לגזרה היא, (כג) אבל על־גבי קרקע, אפלו היא מרצפת ולא שפך אשווי גמות גס"פ אסורים, דרקרקע ברקרקע מחלף וגורנין אטו קרקע שאינו מרצף: (כא) בעצמות וכו'. ונהגין לעשותן של כסף שהיו מיתדין לשבת, דאם לא יכן מחוי עקבדא דחל. ומנה"א ששון חולק וסביבא לה, בינן שאין תועלת בידיעת חקמת השוחק ההוא, והוא הדין כל מיני שוחוק, אסור, ואף בחל (נד) וזהו משום 'מושב לצים', וכמו שכתוב בסמ"ק שו"ע סע"ף טז, ועין בבב"ב יוס"פ שהביא עוד בשם כמה גדולים שהחמירו בזה: (כב) בתם ובחסר. פרוש, גרא"ד או אוס"גרא"ד בלשון אשכנזים: (כג) שמה ימלא. מתוך שמשמלאים בלא טרח: (כד) ויש אומרים וכו'. פתח אליה רבה דכן עקרם: (כז) אסור לשלשלם. דטרח שלא לצורך שבת הותר, הא פרות לצורך היום שרי, שלא יטנפו בגשמים [פמ"ג]: (כו) מותר לכסותן. הגה ב"מ של שלמה החמיר בזה, והביאו הפג"א אברהם, אבל האליה רבה והשאר אחרונים הוכיחו מהגמרא דמת"ש: (כז) שהם מקצים. בגון שהן סדורות ועומדות לבנין, וכלל בסמ"ק שו"ע סע"ף יז: (כח) מותר לכסותן. אבל אסור לטלטלן ממקומן אף שאין לו במה לכסותן: [מ"א בסמ"ק שלד סק"ג]: ח (כט) תחת הדלף. שדולף דרך

משנה ברורה
לגלגל האגוזים: (כ) על־גבי שלחן וכו'. והוא הדין (כג) על־גבי מחצלת או בגד או טבלא, ולא גורנין בכל זה אטו על־גבי קרקע, דגזרה לגזרה היא, (כג) אבל על־גבי קרקע, אפלו היא מרצפת ולא שפך אשווי גמות גס"פ אסורים, דרקרקע ברקרקע מחלף וגורנין אטו קרקע שאינו מרצף: (כא) בעצמות וכו'. ונהגין לעשותן של כסף שהיו מיתדין לשבת, דאם לא יכן מחוי עקבדא דחל. ומנה"א ששון חולק וסביבא לה, בינן שאין תועלת בידיעת חקמת השוחק ההוא, והוא הדין כל מיני שוחוק, אסור, ואף בחל (נד) וזהו משום 'מושב לצים', וכמו שכתוב בסמ"ק שו"ע סע"ף טז, ועין בבב"ב יוס"פ שהביא עוד בשם כמה גדולים שהחמירו בזה: (כב) בתם ובחסר. פרוש, גרא"ד או אוס"גרא"ד בלשון אשכנזים: (כג) שמה ימלא. מתוך שמשמלאים בלא טרח: (כד) ויש אומרים וכו'. פתח אליה רבה דכן עקרם: (כז) אסור לשלשלם. דטרח שלא לצורך שבת הותר, הא פרות לצורך היום שרי, שלא יטנפו בגשמים [פמ"ג]: (כו) מותר לכסותן. הגה ב"מ של שלמה החמיר בזה, והביאו הפג"א אברהם, אבל האליה רבה והשאר אחרונים הוכיחו מהגמרא דמת"ש: (כז) שהם מקצים. בגון שהן סדורות ועומדות לבנין, וכלל בסמ"ק שו"ע סע"ף יז: (כח) מותר לכסותן. אבל אסור לטלטלן ממקומן אף שאין לו במה לכסותן: [מ"א בסמ"ק שלד סק"ג]: ח (כט) תחת הדלף. שדולף דרך

שער הצינור
מהטור מוכן פן בהרי"א: (יז) שצריח שובה: (טו) פן כתב חתי"אדם בכלל מד והוכיח זה מרש"י, עיני שם, וכן מצדד גס"פ הפרי"מגדים בסימן שח אות עח, ועל־כ"ל פנים מרובין בודאי אסור, עיני שם, ודלא בפנים מאירות שמקל בזה: (טז) חתי"אדם ועשירי תשובה, וכן כתב הפרי"מגדים במשפחות וזה בסימן שיג סע"ף קטן ז, עיני שם, וכן כתב בספר משנת דר' עקיבא: (י"ז) פן מוכח בחתי"אדם, ובפרי"מגדים בסימן זה משמע דלא פסיקא לה דבר זה, ויש הרבה דעות בזה בין האחרונים, אבל כבר נהגו אסור להמשיך אפלו באותן שאין מקששין, וכמו שהביא בפתחי תשובה בשם כתב סופר, עיני שם: (י"ח) שצריח תשובה וכן מצדד הפרי"מגדים בסימן שח סע"ף קטן עח, אף דבתי"אדם מסתפק דשמה אף בעת שהוא חולף יש גס"פ אסור תורה וממילא אסור בשביל חולה שאין בו סכנה, מכל מקום אין להתמיר כל כף ויש לו סכמה בשעת הדחק בזה על המקלחין, וכן עמא דבר, וכמו שכתב בשערי תשובה: (י"ט) דאפלו מלאכה אדוקתא מותר על ידי אינו יהודי לצורך חולה שאין בו סכנה, כמבאר בסימן שכתב סע"ף יז. ולענין שאר דבר מצווה, משמע מתי"אדם שאין להתמיר אפלו על ידי אינו יהודי כי אם בשעה שהוא ערוף, והנה אפלו באותן שאין להן משקלות שמשמיעין קול השמות, וכל שכן באותן שקורין טשי"ף אה"ר, ואפשר דבדידהו יש להתמיר למשך השלשלת שלחן על ידי אינו יהודי בשהן ערוכין אפלו שלא לשם מצוה, וצריך עיני למעשה: (כ) מגן אברהם ושי"א: (כא) תוספת שבת ופרי"מגדים ובגני"ישע: (כב) אליה רבה ושי"א בשם רבנו ירוחם: (כג) מחצית השקל והגרי"ז. ואף דבפרי"מגדים במשפחות וזה מסתפק בזה, מלשון הרמ"א משמע דבדיהם: (כד) פרי"מגדים:

תרגום: 1 משחק כעין יחמש אבנים. 2 משחק זוג או פדר. 3 שעוץ יבס.

הלכות שבת סימן שלה שלט

(ל) לרחיצה, *אכל אם אינו ראוי (לא) *אסור משום שאין עושין גרף של רעי לכתחלה. ואם נתן כלי תחת דלת שאינו ראוי לרחיצה, (לב) מתר (ס) (לג) לטלטלו במים המאוסים שבו*:

ס ומכ"ם פסקה כה
* (קצת דמי השמעת קול תפארו בסימן ששור נה)

שלט כמה דינים פרטניים הנהגין בשבת, ובו ז' סעיפים:

א (א) אין רוכבין על גבי בהמה (ועין לעיל סימן שה סעיף יח מדין הליכת קרוי): **ב** אין שטין (ב) על פני המים יאפלו (ב) (ג) בכרכה (ד) שבחצר, מפני שכשהמים נעקרים ויוצאים חוץ לברכה (ה) דמי לנהר. *ואם יש לה (ו) שפה סביב מתר, דנין דאפלו נעקרו המים השפה מחזרת אותם למקום, הוי לה ככלי וליכא למגור בה שמה יעשה חבית של שטין: **ג** (ז) אין מטפחין להכות פה אל פה ולא מספקין להכות פה על ירך (ח) ולא מרקדין, גזרה שמה יתקן כלי-שיר. יאפלו להכות באצבע על הקרקע *או על הלוח (ט) או אחת כנגד אחת כדרך המשוררים, או לקשקש באגוז להינוק או לשחק בו בזוג כדי שישתק, כל זה וכיוצא בו אסור, גזרה שמה יתקן כלי-שיר. *ולספק כלאחר יד מתר: הגה והא דמספקין ומרקדין האידנא ולא מחזקין בהו, משום דמוטב שיהי שוגגין וכו'. ויש אומרים בדבוקן הזה הכל שרי, דאין אנו בקיאין בעשיית כלי-שיר וליכא למגור שמה יתקן כלי-

א משנה בבב"ע ל"ו
ב משנה שם בברכות
שבת מ' ד פן פרש
הרו"ן לפי גרסת הר"ף
שם וכן כתב הרמב"ם
בפרק כג ה משנה
בבב"ע ל"ו ושם
במקור ו רמב"ם
בפרק כז ז רמב"ם
שם מהא דירושלמי
בשם רבנן יתה שם

באר היטב
דבכ"ל לא גזרו וברכה שיש לה שפה ה"ל ככלי: (ב) ולא מרקדין. וביום ש"ת מתר לנכד בשעה שאומרים קלוסים לתורה משום כבוד התורה פנין דלית בה אלא משום שבות, ב"י בשם מהר"ק:
(ה) בכרכה. פ"י שאין בה גזרה משום שמה יעשה חבית של שטין, לכסותו: (ח) לטלטלו. ודוקא כשהוא נתון במקום שהוא שם, דמאי עליו, וכמו שכתב סימן שה סל"ו סל"ז, מ"א:
(ה) בכרכה. פ"י שאין בה גזרה משום שמה יעשה חבית של שטין,

באר הלכה

לאסור, עין בפריימגדים שמתפסק בזה*³¹: * אסור משום שאין וכו'. הנה עקר השעם דאסור להעמידו תחת הדלת הוא משום שאין מבטלין כלי מהיכנו, ולא יתיה וכלת כבוד להזיזו אחר-כך ממקומו כיון דאית בה מקצה, וכדאייתא בגמרא, אלא משום דאי הוי שרי לעשות גרף של רעי לכתחלה לא היה קרוי כלי בטול כלי מהיכנו כיון שמתר לטל אחר-כך ולשפכו, וכמו שפסק המחבר לבסוף, אבל כיון דקניא לן דאין עושין גרף של רעי לכתחלה אסור הרי הוא מכרח להתרצות לכתחלה שיהיה מנה שם בבקיעות, ומעתה הוי שפיר בטול כלי מהיכנו [מ"א בשם י"ש"ש וכן העתיק ר"ז עור כמה אחרונים]. והנה דין זה העתיק המחבר מהרמב"ם, והטור פליג על זה, ועין בט"ז שהאר"ך בזה, ופסק השלחן ערוך כהרמב"ם. ועין בחיי-אדם שכתב דמקום צורך גדול יש לסמוך על הטור דפסק שאפלו באינו ראוי מתר לתן כלי תחמיו. והנה מה שאנו נוהגים לטל בבקר מי הנטילה תוף כלי אף שהם בודאי אינם ראויים לרחיצה ולא לשתיה בהמה, מפכאור לעיל בסימן ד, וכן המים אחרונים שנוטלין לתוף כלי-שיר, ע"כ דקניא משום דסבירא לן כהטור. ועוד נראה לי, דזה לא מקרי אינו ראוי, דאין עליהם שום אסור אלא מפני שרצה רעה שורה עליהם³⁶, ולא מקרי אינו ראוי רק אם הוא מערב כטיט שיתרד מן הגז או שיש עליהם אסור על-כ"ל פנים מדרבנן, וכמו גבי טבל מדרבנן³⁷ שהזכירו הפוסקים:

* **ואם יש לה שפה וכו'.** הנה לפרוש ש"י בגמרא מסתברא דבזה אינו מתר רק כשהברכה בקצר אבל לא כשהיה הרבים, שמה יתו חוץ לארבע אמות, אבל לפרוש הר"ף שהעתיק השלחן ערוך כותה לא ברין לי, ודברי הרמב"ם גס-כ"ן משמע קצת דדוקא בקצר מתר: * או על הלוח או אחת כנגד אחת. עין באורו במשנה בבורה, והוא מהבית-יוסף והאחרונים, ומפני זה פסק על התרומת-הדשן שכתב נגד דברי הרמב"ם, ולפינו הגרסא ברמב"ם על הלוח אחת כנגד אחת וכו', ולפי זה אע"פ קאי, שהפה על הקרקע או על הלוח אחת כנגד אחת, והוי דרך המשוררים, והוא אפ"ך אם הפה פעם אחת על הקרקע או על הלוח, לאו כדרך המשוררים הוא, ורמז בזה דלהקיש על הדלת וכיוצא בזה מתר, וכמו שכתב הנד"א בפרוש המשנה בסוף ערוכין, אבל לעולם אימא לך דלמכות באצבע צדה לאו דרך שרי הוא. ומה שכתב הרמב"ם בפרוש המשנה דיומא ודעושה בזה תנועות ערבות, לא מקרי דהוא דרך שיר, וכונת הרמב"ם בזה כיון דהיה זה רק כדי שלא יישן, אם כן למה לא עשו סתם הקשה על אינה דבר, ולזה אמר שהיו תנועות ערבות, והוי דרך כבוד יותר לפני כהן גדול מסתם הקשות: * ולספק כלאחר יד מתר. דין זה מקורו אלא משום שבות, אבל בישאר שמחה של מצוה כגון בגשואין, אפלו הכי אסור³⁸, וגם לכבוד התורה אין כדאי להתיר אלא טפוח ורקוד³⁹ ולא כשקוש בפעמוניה ונגים, וכל-שכן שאר כלי-שיר דאסור [אחרונים]: (ט) או אחת כנגד וכו'. כגון אלו שמפנין באמה על הגאנדל בעצמה ועושין בזה תנועות ערבות [כ"ן], וזהו שפסק בדרך שיר, ואמאי אסור לדעת הר"ף והרא"ש דמקלין בזה. ועין בהגרא"ש דהסכים דכן עקר

שער הציזין
(כ) זכר לאברהם: (כז) לעיל בסימן שח סעיף לה כגון אברהם: (כח) מן אברהם וש"א: (כט) מרש"י שם ב"ר מ עמוד ב, דאי לאו הכי אינו אסור, ואף הר"ף מודה בזה וכדאייתא במלחמות: (ג) רש"י: (ג) גם זה מרש"י שם: (ד) מרש"י שם מ"ח עמוד ב, ואף התוספות מודה שם בעצם הדין דאסור, עין פ"ל (ה) טור סימן תכד והר"ף והרא"ש, והוא מהירושלמי [וצ"ע עיין, דאפלו נימא דבעי לקלא כגון אלו השמע צעור לרבים, עין פ"ל (ו) שם במקום אלו דרך שיר, ואמאי אסור לדעת הר"ף והרא"ש דמקלין בזה]. ועין בהגרא"ש דהסכים דכן עקר

הַלְכוּת שַׁבַּת סִימָן שְׁלַח שְׁלַמַּ

ביאורים ומוספים

[ביה"ד ד"ה אסור ולקן]

אם מקרי קלי שפלאכתו לאסור, עזן בקריי מגדים שפסתפק בזה⁽³¹⁾.

(35) ולעיל (סי' קפא סי' ב ד"ה אלא) הביא מחלוקת אחרונים, אם יש רוח רעה על מים אחרונים שנטלם לתוך כלי.

(36) ובזמנינו, דעת הגרי"ש אלישיב (שלמי יהודה פי' הע' מא) שאף שאינם ראויים לשתיה, הרי מ"מ ראויים הם להדיח בהם את בית הכסא.

(37) ולהניח כלי תחת טבל הנופל, שמבואר בגמ' (שבת מג, א) שאין בזה איסור ביטול כלי מדיכנו, כיון שאם תיקנו מתוקן, צידד הגר"ש איערבך (שבות יצחק מוקצה פי"כ סוף אות ז) שאם הבעלים איננו כאן ולכן אי אפשר להפריש תרי"מ, אסור להניח שם את הכלי משום ביטול כלי מדיכנו.

ולגבי הפרשת תרומות ומעשרות בשבת [כגון שמפריש על ידי תנאי כשהתרומות ומעשרות מונחים בכלי, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני ח"ג פע"ד סי' א) שכיון שיכול לנערם, אין בזה משום ביטול כלי מדיכנו. וכשמפריש מדברים שאינו יכול לנערם, דן הגר"י קרליץ (שם) שמא לא נאמר איסור ביטול כלי מדיכנו אלא על ידי מעשה, שאו הוא דומה לבונה וסותר, מה שאין כן כשמפריש בדיבור. וראה בכתבי הקהלות יעקב (החדשים, שבת סי' מג), שבהפרשת תרומות ומעשרות בשבת נוהגים לשפוך מעט לכוס, ולאחר מכן קוראים עליו שם, אף שבכך הוא נעשה מוקצה, ואין חוששים בזה לביטול כלי מדיכנו].

[משנ"ב סי' ק]

דאין על המטר היורד שם קקצה או נולד⁽³²⁾.

(32) אמנם מים הנוטפים מן האילנות בימי ניסן, כתב לעיל (סי' שי ס"ק לב) שהם אסורים משום נולד.

ושלג שירד בשבת, כתבו הא"א (בוטשאטש, מהדור"ת סי' ש"ב) ובשו"ת הר צבי (ח"א עמ' רפח) שאינו נחשב כנולד ואינו מוקצה, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (ארחות שבת פי"ט הע' רנט) וכן דעת הגר"ש איערבך (ששי"כ פ"ז הע' ק"ח), והוסיף שאף שירוע שהשלג נעשה רק סמוך לירידת הגשם על האדמה ולא לפני כן, ונמצא שלא היה כלל אתמול, מ"מ מבואר שאינו נחשב נולד [אכן בספר טלטולי שבת הביא תשובת הגר"ש איערבך ששלג הוא מוקצה]. מאידך בשו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"ה סי' כב אות לו) כתב ששלג שירד בשבת נחשב מוקצה משום נולד ואין דין השלג כדון גשם [אך בספר הלכות שבת (מלאכת דש הע' שלא) כתב בשמו שאינו מוקצה], וראה עוד מה שכתב בספר שולחן שלמה (סי' שי אות כו ב), וראה לעיל (סי' שי ס"ק לב) מה שכתבנו לענין מים הנוטפים ממזגן.

[משנ"ב סי' קא]

משום שאין וכו'⁽³³⁾, שיהיה מטר אחר כך להוציאן של רעיו⁽³⁴⁾.

(33) ואף אם לא הביא את הכלי בכונה להוציאן לכשימאס, כתב לעיל (סי' שח ס"ק קלט) שאסור. ובמקום שיש הפסד אם יסור הגרף של רעי במקומו, כגון שעלול להיגנב או להתקלקל, כתב השו"ע לעיל (סי' שח ס"ל"ז) שמותר להכניס את מיטתו למקום שבו נמצא הגרף של רעי ולקבוע ישיבתו שם, כדי שיוכל להוציאן, וביאר המשנ"ב שם (סי' קמא). דהיינו כגון שיכניס לשם את מיטתו לשכב עליה, או שיכניס שולחן ויאכל שם, שעל ידי זה נחשב כאילו דירתו שם, וממילא מותר להוציא את הגרף, אבל ישיבה בעלמא שם אינה מועילה.

(34) ולזרוק קליפות ופסולת לתוך כלי המונח על השולחן, דעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק מוקצה פי"כ סוף אות י) שכיון שמיד יכול לנערן מהכלי, הרי זה דומה להנחת כלי תחת נר שעה, שמבואר במשנ"ב לעיל (סי' רסה ס"ק ה) שאין בה משום ביטול כלי מדיכנו, כיון שמיד יכול לנער את הנר. [וראה דעת הגר"ש שיינברג (שלמי יהודה עמ' שד), שחכמים כלל לא אסרו בזה כשעושה כדרך השתמשותו בחול].

[ביה"ד ד"ה אסור משום]

וכן המים אחרונים שנטולין לתוך כלי⁽³⁵⁾ וכו', דאין עליהם שום אסור אלא מפני שרשם רעה שזכה עליהן⁽³⁶⁾ וכו', או שיש עליהם אסור על-פ' פנים

מדרבנן וכמו צפי טבל מדרבנן⁽³⁷⁾.

סימן שלט

כמה דינים פּרטיים הנוהגין בשבת

[משנ"ב סי' ב]

שגם רגליו עקר מן קרקע הפנים⁽¹⁾ וכו', שפא יעשה חבית של שטיין⁽²⁾.

(1) ואע"פ שכן הוא מעיקר הדין, כתב לעיל (סי' שכו ס"ק בא) שמ"מ נהגו שלא לרחוץ בנהר או במקוה כלל, משום שמצוי שיבואו בכך לידו סחיטת שיער, ומטעמים נוספים. ומחמת כן כתב שם (ס"ק כד), שמה שנהגו הנשים שלא לטבול בשבת טבילה שלא בזמנה, מנהג יפה הוא, כיון שכל הטעם שמותר לאדם לטבול מטומאתו ואין בזה משום 'מתקן מנא', הרי זה משום שנראה הטובל כמי שמתכוין לצנן את גופו, אולם בזמנינו שאין אדם עשוי לצנן את גופו [שהרי נהגו שלא לרחוץ בשבת כלל], שוב נראה הדבר כ'מתקן מנא', ואסור.

ולטבול בשבת מחמת קרי, כתב שם שיש סוברים שמותר לעשות כן, כיון שבעל קרי מותר בתורה ובתפילה, ולכן אין בזה משום 'מתקן מנא'. וסיים, שהנהגה להקל אין למחות בידו, ובנטמא בשבת בודאי שאין להחמיר. אך לענין טבילה משום תוספת קדושה, כתב בביה"ד שם (סי' ר"ה אדם) שיש להימנע מלעשות כן בשבת.

(2) וטעם הדבר מבואר ברש"י (ביצה לו, ב ד"ה חבית), שיש לחוש שמא יבוא לעשות חבית כדי להתלמד לטוט. ובפסקי הרי"ד (שבת מ, ב) כתב, שיש לחוש שמא יפחד מהמים, ולכן יבוא לעשות חבית של שייטים.

[משנ"ב סי' ח]

ולא מדרבנן⁽³⁾ וכו', מטר לרדק⁽⁴⁾ וכו', אפ"ה אסור⁽⁵⁾ וכו', טפוח ורדק⁽⁶⁾.

(3) ומה שנהגו כיום לרקוד בסיומה של שמחה, דעת הגר"ש איערבך (שולחן שלמה סי' תקכ"ד ס"ק ג) שאין זה ריקוד האסור, שהרי אין עושים בו תנועות המיוחדות לריקוד, ולכן אין זה נחשב אלא כהליכה במעגל.

(4) ולענין בן חוץ לארץ הנמצא בארץ ישראל ורוצה לרקוד בהקפות בליל שמחת תורה [שעברו עדיין אין זו שמחת תורה אלא שמיני עצרת בלבד], הורה הגר"ש איערבך (יום טוב שני כהלכתו פי"ב סט"ז) שמותר לו לרקוד, כיון שהוא ריקוד לכבוד התורה.

(5) מבואר בדבריו, שבשמחת תורה יש להקל יותר מאשר בשמחת נישואין. ואף שלענין אמירה לנכרי לנגן, כתב לעיל (סי' שלח ס"ק י) שרק בשמחת נישואין התירו את הדבר אבל לא בשמחת תורה, ביאר בשו"ת

הלכות שבת סימן שלמ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ט]

משמע דלרש"י גם בזה יש להקמירי⁷.

אף את הרוחף אחר נערה המאורסה, כיון שבגמרא (סנהדרין עד, א) הוא הוקש לרוחץ לענין שמותר להציל ממנו על ידי הריגתו, ואין היקש למחצה.

ולענין מי שעבר עבירה שעושה הוא שקנאים פוגעים בו, כתב הפמ"ג (א"א ס"ק ג) שדאי אין לקנאים לפגוע בו על ידי חילול שבת.

[משנ"ב ס"ק יז]

ואם יברח וכו' ¹⁴, ואין בקלל זה אם אָתָד רוּצָה לְבָרַח כְּדֵי לְעַנְן אֶשְׁתּוֹ, דְּבָנָה מִתָּר הִיא לְחֻבְשׁוֹ¹⁵.

14 ולענין צידת אדם שבורח, כתב הגרש"ז אויערבך (יסודי ישרון ח"ו עמ' תכו) שאין לדון את תפיסתו כצידה, אלא במי שבורח מחברת בני אדם לגמרי ומתבודד לעצמו, אבל מי שנמצא בחברת בני אדם, ואינו בורח אלא מן השופטים והשוטרים, אין תפיסתו נחשבת לצידה, וראה מה שכתבנו לעיל (סי' שזו ס"ק יב).

15 ומי שיש לו חוב אצל אנס, ונודע לו בשבת שהאנס עומד לצאת ממקומו ויתכן שלא ישוב עוד, כתב לעיל (סי' שזו ס"ק א) בשם שו"ת הבי"ח (סי' קמו) שמותר להתלונן עליו בשבת אצל השר, ואין בזה משום 'ממצוא חפצך', משום שבמקום הפסד לא גזרו.

[משנ"ב ס"ק טו]

ולא מקדשיין¹⁶ וכו', וְהָיָה כְּמִקְחָ וּמִמְכָרָ דְאֶסוּר בְּשַׁבְּתָא¹⁷.

16 וכן להשתדך על ידי קנין סודר, כתב הכף החיים (סי' שו ס"ק ג) שאסור. והוסיף, שמי"מ נהגו להשתדך בשבת על ידי תקיעת כף.

17 ובטעם איסור מקח וממכר, כתב לעיל (סי' שו ס"ק ג) שהוא משום החשש שמא יבוא לכתוב.

וכן לתת מתנה או משכון, כתב שם שכיון שדומה הדבר למקח וממכר, אסור לעשות כן אלא אם כן נעשה הדבר לצורך השבת או לצורך מצוה.

[משנ"ב ס"ק טז]

היכא דאין לו אשה ובני¹⁸.

18 ואף שאשה אינה מצווה על פריה ורביה, ביאר בשו"ת כתב סופר (ארי"ח סי' מו) שכיון שטעם האיסור הוא שמא יכתוב, אין איסור זה נוהג אלא באיש, שהוא הרגיל לכתוב את השטר אירוסין, אך לא באשה שאינה רגילה לכתוב, ולא שייך בה האיסור, ומצד 'לפני עורי' שמסייעת לו באיסור אין לאסור לה, שכיון שלו יש מצוה של פריה ורביה, גם לה מותר להתקדש.

[ביה"ל ד"ה להקל בכל]

ולא על-ידי קשקוש נגים¹⁹.

19 תצצוע המשמיע קול על ידי לחיצה על כפתור וכדו', כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ה סי' כב ס"ק ז) שאין נכון שילדים ישחקו בו חיינו ככלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטלו לצורך גופו או מקומו, אבל צעצוע שמשמיע קול מיד כשנוגעים בו, אסור בטלטול משום השמעת הקול. ודעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ג סי' סח ס"ק א) שאם אינו משמיע קול בלא שלוחצים עליו אינו מוקצה ומותר לטלטלו בלא להשמיע קול, אך אם הוא משמיע קול מיד כשמטלטלים אותו הרי הוא מוקצה ואסור לטלטלו. מאידך, דעת הגרש"ז אויערבך (ששי"כ פט"ז ע"י ז) שאפילו בצעצוע שמשמיע קול

7 אמנם לעיל (סי' שלח ס"ק א) כתב, שאין איסור להכות כף אל כף אלא בדרך שמחה ושיר, ולא הזכיר את שיטת רש"י שיש להחמיר בזה אף כשאינו בדרך שיר. ולענין להקיש על הדלת שלא בדרך שיר כדי שיפתחו לו, כתב בביה"ל שם (סי' ד"ה אבל להקיש) בשם הגר"א שאסור, אלא שנהגו העולם להקל כדעת השו"ע שם.

[משנ"ב ס"ק י]

להקל בכל⁸ וכו', וְאֶפְלוּ בְטַפּוֹת וְנִקְוֵי אֵין קְדָאֵי הַלְהִיט הַמְּנַהֵג שְׁלָא בְּמִקּוֹם מְצָנָה⁹.

8 ואף על פי שלאחר שנמנו חכמים על דבר ואסרוהו, אין להתירו אף אם בטל הטעם, כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ב סי' ק) שכיון שבימינו בטל הטעם, נחשב הדבר כאילו בימינו לא פשטה התקנה, ואף שלא התירו חכמים את הדבר, מ"מ כיון שידוע שגם בזמן התקנה היו נכשלים ועוברים על איסור זה ונכפי שאמרו שאין למחות ביד העוברים על כך שמוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזיידים, ודאי שהיו כל החכמים שבעולם מסכימים להתיר את הדבר, ונחשב הדבר כאילו התירוהו.

9 ולמחוא כף בשעת התפילה, כתב האשל אברהם (בוטשאטש מהדריק) שיש שנהגו לעשות כן, וביאר טעמם, שכיון שנהגו להקל בכך בשמחת נישואין, הנהיגו לעשות כן אף בעבודת השם יתברך, כדי 'שלא יהיה שולחן מלא ושולחן רבך ריקן'.

[משנ"ב ס"ק יא]

היני אפלו דיני ממונות¹⁰, שְׁמָא יְבֹא לִידֵי כְּתִיבָה¹¹.

10 דין שאדם עושה לעצמו [כמבואר בשו"ע חו"מ סי' ד ס"א], כתב הערך שי (שם סי' ה ס"א) שמותר לעשות כן בשבת, כיון שאין שייך בו טעם האיסור, שהרי אין בזה טענות בעלי הדין או פסק.

11 וכן חוץ לארץ הבא ביום טוב שני של גלויות לידון בפני דיינים בני ארץ ישראל, כתב בשו"ת בצל החכמה (ח"א סי' סה) שמותר הדבר, כיון שעיקר החשש אינו שמא בעלי הדין יכתבו את טענותיהם, אלא שמא הדיינים או סופריהם יכתבו את טענות בעלי הדין ואת גמר הדין, וכפי שמשמע מלשון רש"י (ביצה לו, א ד"ה שמא).

[משנ"ב ס"ק יב]

דְּהָיָי וְכוּ'¹².

12 ולענין נידוי בשבת, כתב לעיל (סי' שו ס"ק נב) בשם בשו"ת דברי ריבות (סי' שח), שתלמיד חכם שהתבזה מותר לו לנדוד על כבודו.

[משנ"ב ס"ק יג]

ומנה לפיין דהוא הדין לכל ענש¹³.

13 ולענין הרוחף אחר חבירו להורגו, כתב המשנה למלך (פכ"ד מהל' שבת ה"ז) שדאי מותר להציל את הנרדף בנפשו של רודף גם בשבת, כיון שיש בזה משום פיקוח נפשו של הנרדף. אבל לענין הרוחף אחר הערוה, הסתפק שם אם מותר להורגו בשבת כדי להצילו מהאיסור, או שמא אין לעשות כן, כיון שנחשב הדבר כעונש ואין עונשים בשבת. ובשם הרי"ף (פסחים טו, ב) כתב שהרוחף אחר הזכר או נערה המאורסה, מותר להצילו בנפשו ביום הכיפורים. וכן כתב התוספת שבת (ס"ק ו) שמותר להרוג בשבת

הלכות שבת סימן שלט

באר הגולה קפו

ח משנה ביצה ל"ז

שיר, דמלתא דלא שכיח הוא, ואפשר ששעל זה נהגו (י) *להקל בכל (תוס' ר"פ המביא כד י"ז): ד (א) [ג] (יא) אין דנין. הגה ולכן אסור לתפס ולהכניס לבית-הסתר מי שנתייבב אינה ענש כפי שלא יברח, וכל-שכן שאסור להלקותו (יב) דהני (יג) בכלל דין, (יד) ואם יברח אין עלינו כלום (כ"י סס"י רס"ג בשם שבו"ה-הלקט). (טו) ולא מקדשין. הגה ויש מתירין לקדש (טז) היכא דאין לו אשה ובנים (ר"ה), (יז) ואפשר דהוא הדין הכניסה לתפה שרי (סמ"א), ואף-על-גב (יח) דלא קומא לן הכי, מפל מקום סומכין על זה בשעת הדחק, גם (כ) כי גדול כבוד הבריות, כמו שרגילין שלפעמים שלא היו יכולים להשוות עם הדרונגא כיום ששי עד להלילה דעושין תפסה והקדושין בליל-שבת, (יט) הואיל וכבר הכינו לסעודה ולגשוואין והני ביוש לכלה ולחתן

באר היטב

(א) אין דנין. אין מסדרין טענות בשבת. ור"ג תמן שלא לבטל הממדי בשבת, אבל לקבל כגון על טענת בתולים שרי, ש"ג, ועין בתוספות פתוב דף ג, ובשביל טענות הקהל מותר לבטל הממדי. כתב הרמב"ם בפרק כד דאין עונשין בשבת, אע"פ שהענש מ"ע אינו דוחה שבת; ביצה, הרי שנתייבב כ"ב"ד מלקות או מיתה אין מלקין אותו ואין ממתין אותו, שאמרו לא הבערו אש וכו', ע"ש. ואע"ג דמן הגמרא נראה דנקא רציחה אינו דוחה שבת, מ"מ כ"ן דמלקות במקום מיתה עומדת, הינו מיתה הינו מלקות, וכשם שהמעיטו מלא הבערו אש שמואל סימן נד שעמד על זה, ע"ש בארן, ועין מה שנסתפק בזה בספר משנה למלך, יד-אהרן. ודיני ממונות אין דנין בשבת גזרה שפא כתב. איתא בסנהדרין דף פח ע"ב, שבשבת לא היו יושבין הסנהדרין בלשפת הגזית רק בחיל, שלא יתא נראה כאלו דנין בשבת. ונ"ל דמ"ט אסור לקבץ מקום לחליצה בשבת.

שערי תשובה

[ג] אין דנין. עין בה"ט. וכתב מור וקציעה שאסור לבע"ד לסדר טענותיו לעצמו בביתו כפי שהיו שנונים בפיו כמרו לדין שמוס' ודבר דבר כו"ו, אבל הדין ששמע הטענות מותר לשון דיום בספר הפוסקים וכן הבע"ד אם בר הכי הוא. ועין לעיל סימן ש"א מפר לנעמיד מלין אי-יהודי קשהוא מקרה לקד. ומ"ש המג"א שאין לקבץ מקום לחליצה, עין בשבות-יעקב ח"א סימן יד מ"ש בזה, וע"ש שפטר לקבל עדות לצרף גזונה בשבת קשהעד

שאין מיתת ב"ד דוחה שבת, מלקות נמי בכלל, ועמ"א, ועין בתשובת אמתת שמואל סימן נד שעמד על זה, ע"ש בארן, ועין מה שנסתפק בזה בספר משנה למלך, יד-אהרן. ודיני ממונות אין דנין בשבת גזרה שפא כתב. איתא בסנהדרין דף פח ע"ב, שבשבת לא היו יושבין הסנהדרין בלשפת הגזית רק בחיל, שלא יתא נראה כאלו דנין בשבת. ונ"ל דמ"ט אסור לקבץ מקום לחליצה בשבת.

באר הגולה

הוא מירושלמי, כמבאר בבית-יוסף. והנה מדרש שם ורקא בספוק פלאחר יד משמע דבקשלוש הנהג וכיצא בזה שהיא יותר דרך שיר לא מהני אף דיעשה כלאחר יד; וכן בדין, דעל ספוק גופא אין לנו ראייה ברוחה מירושלמי שהוא מותר אחרי שרי"מ מחמיר שם בזה [ועין בבית-יוסף דמתרין זה בדחק]. אין לנו להקל יותר ממה שאמציא בירושלמי בהדני: * להקל בכל. עין במשנה ברוחה דהינו בספוק ורקוד סתם ולא על-ידי קשקש וגים¹⁹, וכל-שכן על-ידי נגזן כלי-שיר בודאי אסור גמור הוא. ועין בחדושי רבי עקיבא איגר שרמו לעין בספר זכרון-יוסף, והשגמיו בעזרת השם, ואעתיק קצת מדבריו הקדושים פמה שהשיב לב אחר גדול מהר"ר יעקב וזה לשונו: חיל ורעה אמתני, בכל צדוהמיה לי צד, על דבר הפרצה הגדולה שעשו פריצי בני צפוני במקומם לעבר בשאט-נפש על דת ודין תורנו הקדושה ונת יבדוהו, ולא לבד החלול יוס-טוב בעשיית ורקודין ומחולות שגזרו על זה תנ"ל, ואפלו באנשים לבד ונשים לבד, דהתנן בפרק משילין: אין מספקין ואין מקדוין וכו', וכן הוא בשלחן-ערך סימן שלט ובסימן תקכד, ונדיע לכל ב"ל לב בספוק ורקוד אפלו בלא כלי-שיר ומיני זמר אסור מדינא מחשש שפא יתקן כלי-שיר, ומכל-שכן שאסור על-ידי כלי-שיר ומנגנים [והנמ"א שכתב שנהגה להקל, לא על

משנה ברורה

משנתו, משמע מפגן-אברהם דשרי, דלאו דרך שיר הוא, אכן לפי מה שבאר בתוספת-שבת שיטת רש"י משמע דלרש"י גם בזה יש להתמיר¹⁷, וכן משמע בפרי-מגדים: (י) להקל בכל¹⁸. האי 'להקל בכל' (י) קאי על טפוח וספוק ורקוד ולא על שאר דברים הנזכרים בסעיף זה, (ו) ואפלו בטפוח ורקוד אין קדאי להניח המנהג שלא במקום מצוה¹⁹ אלא מושים 'הנח להם וכו': ד (יא) אין דנין. הינו אפלו דיני ממונות¹⁰, (ס) שפא יבוא לידי פתיחה¹¹. (ט) והוא הדין נמי דסדור השענות לבד לפני הדנינים גם-כן אסור, שפא יתקבו הדנינים דברי טענותיהם, אבל לקבל ולהציע דברים, כגון על טענות בתולים, מותר, כמו שכתוב בארן העור סימן סב. (י) ותמן רבנו גרשון מאור הגולה, שלא לבטל התמיר והינו התפלה הקבועה בעבור לבית-הכנסת] בשבת, אם לא בשביל כרך שלש פעמים בחיל ולא הועיל או בשביל טענות הקלה: (יב) דהני וכו'¹². וגם יכול לבוא לידי תבונה בשבת: (יג) בכלל דין. (יא) ואיתא בירושלמי על מה דכתיב "לא תבערו אש בכל משבתיכם וגו'", מפאן לבתי-דינין שלא יהו דנין התורה דלא יענישוהו בשבת, ומנהג ילפינן דהוא הדין לכל ענש¹³. והמחבר מורי מתחלה בדיני ממונות דבזה גם-כן אסור מדרבנן, וכן"ל בסעיף-קטן יא]. ואיתא בספר החנוף הטעם: שרצה הקדוש-ברוך-הוא לכבד יוס זה ש'מציאו בו הכל מנוחה, גם החוטאים והתנאים, משל וכו': (יד) ואם יברח וכו'¹⁴. ואין בכלל זה אם אחר רוצה לברח כפי לעגן אשתו, דבזה מותר היה לחשב¹⁵, וכן מותר לקבל עדות מאיש מספן וקרוב למות על אשה שמת בעלה, היכא דחילשין שלא ימצא אחר-כך עדות אחרת [חידושי רע"א וש"א]: (טו) ולא מקדשין¹⁶. גם זה מחמת גזרה שפא כתב, (יז) אבל לא מטעם דהוא קטנה קנן בשבת, דהא בקדושין לבד בלא תפה לא קנאה עדן לרשה ולמציאתה ולמעשה ידיה, וכן אם אפלו היו הקדושין מבעוד יוס, מבאר בהמחבר לקמה דאסור להכניסה לתפה בשבת, והינו מטעם דעל-ידי תפסה קונה אותה לכל הדברים האלו הנ"ל, והיו כמקח וממכר דאסור בשבת¹⁷: (טז) היכא דאין לו אשה ובנים¹⁸. והוא הדין (יג) ביש לו בנים ואין לו אשה, גם-כן מותר לדעה זו, דמצוה קעבדי, דצארמין ביבמות [ס"ב] מקרא "בפכר זרע את זרעך וליערכ אל תנח דך וגו'": (יז) ואפשר דהוא הדין וכו'. רוצה לומר, אף דעל-ידי תפסה קונה אותה לכמה דברים, וכן"ל, אפלו הכי כ"ן דלית לה אשה ובנים ויש בנה מצנת פריה ורביה, סבינא לה דיש להקל בזה: (יח) דלא קומא לן הכי. רוצה לומר, ויש הפסד רב על-ידי זה. ועין בחי"א-אדם שכתב שאין להקל בכל זה רק אם נשלמו השלשה-פריטים, דהינו אם לא קיים פריה ורביה עדן, ויש הפסד רב, וגם ביוש לחתן וכלה אם לא יכנס אז. ועין מה שכתבנו בסעיף-קטן טז, דלדעת רבנו תם אף ביש לו בנים, כ"ן שאין לו אשה גם-כן מצוה קעבדי ומותר, ואפשר דסבינא לה דאין סומכין עליו בזה. ובבין-השמשות בודאי אין להתמיר בדיעבר, דלא גזרו על שבות בין-השמשות לצרף מצוה לכלי עלקמא, (טו) אף לבתחלה יש לזנה מאד שלא לאחר כלי-כף, כי פמה

שער הציצין

לדינא, ומכל מקום גם הוא מודה דספוק לאכל בודאי אסור גם-כן בשבת: (י) כי מצד האילה רבה וכן כתב בספר תוספת-שבת: (י) אילה רבה בשם ים של שלמה, עין שם, אף שם משמע מרש"ל דבמקום מצוה יש לסמוך מדינא על סברת התוספות לענין טפוח ורקוד, ומבית-יוסף לא משמע כן, וכן כתב במאמר-מרכזי: (ח) גמרא: (ט) מגן-אברהם בשם שלטי"ג-גבורים: (י) אחרונים: (יא) אלה רבה: (יב) פרי-מגדים: (יג) חידושי רבי עקיבא איגר: (יד) עין בבית-יוסף: (טו) אחרונים: (א) חביה זו ליחא בשלחן-ערוך שלפנינו.

הלכות שבת סימן שלט

קפז באר הגולה

לא (ו) בשבת ולא ביום טוב (וענין לעיל סימן רפ): ו (לג) אסור לאדם (י) להשיט במים דבר להוליכו מאצלו או להביאו אצלו, וילכו קיסמים שעל פני המים (לד) אסור להפצילן לבאן ולבאן כדי לבקות המים שיהיו פים: ז (ד) [מ] ספינה, (כ) אם היא יושבת בקרקע הים (לה) ואינה שטה כלל, (* ויש עוד הרבה אחר לצדקה מרובן בשבת קליט ונביאו הטור, והרמב"ם השמיטו בפרק כג, וכתב הרב המגיד שם שהטעם לפי שאין צדקה מרובן בניו כגון שהיה. אם מפר להפליג בספינה בערב שבת או בשבת, עין לעיל בסימן רמח)

באר היטב

(ו) בשבת. ובמקרה"ל כתב דאיכא סגנות מיתה בדבר. ובמ"ב כתב דאפלו בתולה יש ליחד קדם שבת פיון דיי"א דחפה שלנו לא מקרי חפה וקדם החפה אטרים ביחוד. כתב החלקת מחוקק בע"א: אלמנה שנשאת ליל ה' והיטה נדה, ונתיתנה עם החתן ע"י ב' שומרים שמתרת לטבל ליל שבת, מאחר שבגנסה לביתו קנאה וכו', ע"ש, והמ"א חולק עליו והעלה שאפלו היו נשואין ביום ה' אסור לבוא עליה בשבת, לכן אין לסמוך על הח"מ בזה, עכ"ל המ"א. ובב"י י"ט מותרת לטבל ניל, וכן פסק מ"י, ולא תטבל ג"כ במו"ש, ע"י ביד"ד סימן קצו ס"ב, ואם חל טבילה במו"ש מתרת לטבל וכן הורה הר"ש מפראג, ואם נתחננה עמו שלא בפני אדם כדי בעילה אחר החפה, שרי מן הדין. וענין ט"ז יו"ד שקטב דבאלמנה בעיני דווקא בעילה ולא מכוני יחוד: (י) להשיט. דווקא בנהר אבל בכלי שרי, כמ"ש ס"ב, ב"ח: (כ) ספינה. אסור להערים לישן בספינה וידוע שהאינו יהודי יוליך אותו בשבת ואפלו לח"ח, דאין בזמן הזה ח"ח, מ"מ, ע"ש, וי"י סימן רמח ס"ג בהג"ה דאם נכנס בה מע"ש שרי, ומ"מ אסור לצאת בספינה לספינה, עכ"ל ת"י. וענין במתק"ס אלשקר ס"קח. ועושר"ת עבודת הגרשוני סימן כג שמתיר לעבר בגשר פורחת לצרף חולה שאין בו סכנה או אצל השר, רק שיהא קצת קננה שביטה, וע"י סימן רמח ובתשובת חת"י אירי סימן קיב, וענין מ"א:

משנה ברורה

אסורה להתיחד עמו קדם ביאה ראשונה, אפלו הכי קונה אותה בזה שהביאה לחדר מחד לו, ואחר כך כשטובלת מתר לו לבוא עליה ביאה ראשונה בשבת, וליכא אסור משום שיקנה קננה בשבת, ששכר קנה אותה מבעוד יום³⁴, ולפי זה אפלו בחפת בתולה יש לנהר לכתחלה כשישועין החפה בערב שבת שיעשו החפה מבעוד יום גדול³⁵: ו (לג) אסור לאדם וכו'. שנהו גם כן בכלל הגזירה שלא לשוט בשבת: (לד) אסור להפצילן³⁶. וכל זה בנהר, אבל בכלי או בבורכה שיש לה שפה לא גזרו, כמו שנתבאר למעלה [אחרונים]: ז (לה) ואינה שטה כלל. אבל אם שטה, אסור (לא) לנכנס בספינה, וכן במעבר שקורין פנאי³⁷, מפני דנראה כשש

שערי תשובה

מסין וקורב למות ולא יתעלעל בדבר, וכן הורה באחר שנהיה וזכה לענין את אשתו להכשו ביום השבת, והביא דברי הכ"י סימן רסג בשם רב שרירא באחר שעבר עברה כ"ו והקשה ע"ז מקלוש, ואף שאין לחלק על הנזון, מ"מ בערך כי האי גם הנזון מודה, ע"ש: [מ] ספינה. עין בה"ט. וענין באשל-אברתם לענין גשר הפורחת, וכבר נכתבו מזה בש"ת סימן רמח, ע"ש, וענין בשו"ת שבת יעקב ח"ג כתב ג"כ להמיר לעבר בספינה בחוף החזום לבוא למנון כשיאנה הולכת בשביל ישראל לבד (ושם הביא תשובת מהר"י כ"נ לב"כ ח"ג סימן עג וכתב שדבריו דחוקין בפרוש הרא"ש, גם הביא תשובת מהר"ב"ח ותשובת ח"י סימן קיב ותשובת עה"ג סימן קכג), רק ששם אינו יחידיו חולק בספינה, וכתב שכן הורה הלכה למעשה, ע"ש, וענין בשו"ת נו"ב מ"ת סימן מט שקטב ג"כ שאף להמיר של השב"יעקב אם אין הספינה הולכת אלא בשביל הישראל קשה להמיר, וע"ש בני"ב. וכתב בני"ב שם דמי שצריך לילך בשבת למקום שמתפללין בעשרה ולשמע קרואת התורה וצריך לעבר בספינה ושפע שצריך לקנות שביטה בספינה, והספינה קרובה לביתו, אף מעבר לנהר יש עוד למקום ההוא יותר מג' אלפים אמה וצריך להניח ערוכ לקנות שביטה מעבר לנהר ודחוק מאלף אמה כדי שלא יהיה בינו ובין המנון יותר מאלפים אמה, והשיב שגנורו הנכרם או לעבר בספינה בשבת אינו אומר לא אסור ולא השר, ואם כבר הורה לא אינה חלמה להמיר במקום מצוה ע"י קננת שביטה אינו מוחה, ומיש השואל שיש לחש דהשביטה בספינה והנחת שרוב סתר אנדרוי, נראה דלית לן בה ודמי למ"ש סימן תח בהג"ה בכלמה מותרו כ"ו, ע"ש:

באר הגולה

אפן זה גאי, כמו שקטב באליה רבה, ובשו"ת שער אפרים סימן לו אסור אפלו בחלי-המועד, אלא אף זו שעשו בהאי גיסא חננא וחוללו במחולות וצרים [בני בלי תרבות] עם בתולות, ונתעברו בהם גם אנשים ונשיא-אנשים וישערים וקרוי שם, איך נלמדם פי' נמלו להם רעה לעבר על דת בפרהסיא, והחורה חוננה שק עליהם, ונמנא לשיוכן מהאי ענישא, ולא יעשה כן וכו' והנה מעלת כבוד-תורתו שאלני האם יפה עשה שמתה בהם וכו' לכל יוסיפו לחטא ביום טוב השני וכו'; תשובה — ודאי יפה עשה למחות בכל כחו באנשים פאלה וכו', וכל רב ומורה בעירו מחיב למחות ולבטל הרעיון והמחולות ביום טוב, ומכ"ל-שפן בחורים [בני בלי תרבות] ובתולות יחד, וכל-זוהר פן-כנו של קל-זוהר להאפסוף אשר בקרבו ותעורבות אנשים ונשים, כמו שכתבתי לעיל, ובמבאר באר-חיים סימן תכט שקטב שם שלא יתעברו אנשים ונשים. וידוע דאין חלוק בין נשואות לפנייות לענין זה, ואין לה דרשא להסתת יצר הרע ומעלה לננות יותר מזה, שמתבוננים

מעשה אבותיהם בדיניהם של הנשים, וקורא אני עליהם: יד לך לא יצקה מדינה של גיהנם; ולפעמים מחבקים ומנשקים למלאת פאותן וכאים לידי מעשה ער ואונן, ולפעמים ימתיחו עלי-ידיהן סוד יחד להתיחד בינם או בליה לה והיה כמחשף מעשיהם, וחס ושלום ומלאה הארץ זמה. וידוע דרב הבתולות בזמן הזה כבר הגיע זמנם לראות, וילדעית הרמב"ם [וכמה פוסקים ראשונים ואחרונים, הנוגע בהם לשם חפה וקורב בשר עובר על לאו "ואל אשה בנדת טמאתה" ונאפלו קורבן בעלמא אסור, והמחבקה והמנשקה לשם תאם היה לוקה [במים הקדמונים], כמו שקטב הרמב"ם בפרק כה מהלכות אסורי ביאה וסמ"ג מצוה שנג, ואפלו לרמב"ן שם, הרי היה עליו מפת-מרידת מדרבנן, כמו שקטב בחת"י אירי סימן קכב ובתשובת מעיל-צדקה סימן ט ובאבן-העזר ריש סימן כא וסימן כב וכו', וילענין אסור ערות נדה אין חלוק בין נשואה לפנייה כלל, וכמו שקטב הרמ"א ביוה"ד דע"ש סימן קפג, ופשוט הוא, ומרב פשיטתו לא נתן לכתבו, ורק כדי להוציא מלב עמיי-הארץ ויבירים שחושבים שאין אסור בפניה כלל, אמנם האמת דאין חלוק, וחס ושלום לא יעלה על הדעת לחלק. כללו של דבר, אין לה גדר ערוה גדול מזה לבטל המחולות והרקודין של אנשים ונשים יחד, בין נשואות ובין פנייות, שאין לה דרשא לננות ומעלה לעריות והרגל לעברה יותר מזה, ואנחנו ששקבלנו תורתו מחיבן לעשות גדר וסג' שלא יעשה כן וכו'. ושם בתשובתו נאמר מה שהשיב להגמון אחד ששאלו על כך, והשיב לו שאצלו הוא ענין פלילי ונגד הדינות, והראה לו מה דחכיב בשופטים סימן כא "ויאמרו הנה חג וכו' יצאו בנות שליו לחול במחולות", ומדלא פתיב עם בחורים או נערים משמע שהמה הבתולות לבד חוללו יחד ולא עם בחורים, וכן פתיב בירמיה סימן לא "אז תשמח בתולה במחול ובחורים חקנים יחירו", ולא פתיב אז תשמח בתולה עם פתיב במחול, וכן פתיב בכרית"י ב"ב "וספדה וכו' ונשיקה לבד", ומזה נעשה קל-זוהר בשעת שמחה ורקוד בהסתת המצר הרע לעברה [בסוכה דף נב], ולא לחנם אמר איוב "ברית פתתי ויעיני ומה אהבונן וגו'", ושבת אותו והגמון על תשובתו ואמר ראייה פי דברך טובים נכוחים. על-פי דתנו אסור להסתכל אפלו בבגדי צענונין של אשה ומל-שכן להביט בפניה. הן בתולה הן נשואה. ומתאי טעמא קמנו האב"ד והתקל פה מירדא ויב"ק מיין שלא חוללו בחורים [בני בלי תרבות] עם הבתולות כלל אפלו על החננות, אלא הבתולות וחוללו בפני צענון והבחורים וחוללו בפני צענון. וענין שם מה שהאר"י עוד בזה:

שער הציור
ולדידה אין חלוק בין בתולה לאלמנה, אף לכתחלה בנדאי נכון להחמיר בזה אף לענין בתולה, כסתמיה בעל דרך-החיים: (לא) פוסקים בשם ר"י: תרגום: 1 מעברת.

הַלְבוֹת שֶׁבַת סִימָן שֶׁלֹּחַ

המשך מעמוד הקודם

עליה מחצלת, וביאר המשנ"ב שם (ס"ק יז) דהיינו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים.

ולגבי כיסוי צמחים בשבת באופן המועיל לגידולם, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' שלו ס"ק נא).

30) ולקרא לנכרי כשסחורה נפסדת בשבת על ידי הגשמים, כתב הש"ע לעיל (סי' שז ס"ט) שמותר, אף שידוע שהנכרי בודאי יציל את הממון, וכן מותר לומר לו 'כל המציל אינו מפסיד'. וכתב המשנ"ב שם (ס"ק סח), שמותר לקרוא לו אף אם יצטרך הנכרי לעשות לשם כך מלאכה דאורייתא, שאילו על טלטול מוקצה ושאר מלאכות דרבנן, מותר אפילו לצוות עליו במפורש, כיון שהוא מקום הפסד גדול.

[משנ"ב ס"ק טו]

אָבֵל הָאֵלִיָּה רָבָה וְשֶׁאֵרֵי אֶחָרֹנִים הוֹכִיחוּ מִהֶמְכָּרָא דְמִתְרָם.²⁸

28) שדעת הים של שלמה (ביצה פ"ה סי' א) שהעיקר להלכה כדעת הראשונים שרק ביום טוב הותר לטרוח לכסותם, אבל האחרונים הכריעו כדעת הראשונים שמותר לעשות כן גם בשבת.

[משנ"ב ס"ק כח]

מִתְרָ לְכַסּוֹתָם²⁹ וכו', אָף שֶׁאֵין לוֹ בְּפָה לְכַסּוֹתָם.³⁰

29) וכן כתב הש"ע לעיל (סי' שי ס"ו), שכל דבר שאסור לטלטלו מ"מ מותר לכפות עליו כלי, ואף שהכיסוי נעשה לצורך הדבר האסור. וכן לגבי כוורת דבורים, כתב הש"ע לעיל (סי' שטו ס"ד) שמותר לפרוס

הַלְבוֹת שֶׁבַת סִימָן שֶׁלֹּחַ

המשך מעמוד 370

אמרו שלא יברך בשבת, ואף שבשמחת תורה הותרו לרקוד, יש חלק ששם אי אפשר לדחותה, מה שאין כן בקידוש לבנה שאפשר להקדימה או לאחרה.

6) וכן לגמר את המוגמר או להבעיר אבק שריפה, כתב לקמן (סי' תרטס ס"ק ה) שאין לעשות כן אפילו לכבוד התורה.

שלמת חיים (סי' עו) שכיון שתמיד יהיה נהוג לנגן בשמחת נישואין, אם לא היו מתירים לנכרי לנגן בה גם בשבת, היה ניכר בזה חיסרון השמחה.

ולגבי ברכת הלבנה, כתב בשע"צ לקמן (סי' תכו ס"ק יב) שכיון שעושים אותה בשמחה ורגילים לבוא לריקוד שאסור בשבת, לכך

הַלְבוֹת שֶׁבַת סִימָן שֶׁלֹּחַ

המשך מעמוד קפו

'עובדין חולו' [וראה ביה"ל לעיל (סי' שלח ס"א ד"ה הואיל)], וחומרא יתירה היא לאסורו על הקטן. ולענין גדול שרצה להשמיע בו קול כדי להרגיע את התינוק, הסתפק שם (הע' יא) אם הדבר מותר.

[באופן מכנין מיד כשמוזים אותו, מותר לגדול ליתנו לקטן לשחק בו בשבת, ובטעם הדבר כתב (ש"ת מנחת שלמה ח"ב סי' לה אות ה) שכיון שניכר לכל שהוא קול של משחק ילדים אין לאסורו משום

הַלְבוֹת שֶׁבַת סִימָן שֶׁמַּ

המשך מעמוד קפט

קרעי הדפים, מותר להצמידם אלו לאלו אף לדעת החולקים על הרמ"א, וכיון שבדרך כלל ניכרות האותיות שעל גבי הקרעים אף ללא הצמדה, אין צריך לעיין לפני ההצמדה אם ניכרות הן אם לאו.

מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פכ"א ס"ק ג) שהצמדת קרעי דפים אלו לאלו אסורה לכל הדעות, שכן רק ספר שנעשה מתחילה על דעת שיפתח וייסגר נחשב כדלת העשויה להפתח ולהסגר תמיד [לטוברים כן], מה שאין כן בדרך שנקרע באופן מקרי. ועוד, שאף לאחר שנקרעו הדפים אין הקרעים מיועדים להצמדה ולהפרדה, אלא להיות דבוקים זה לזה [וראה ארחות שבת ח"א פט"ז ס"ב].

35) וטעם נוסף להתיר כתב בש"ת הרמ"א שם (סי' קיט), שקירוב חלקי אותיות אלו לאלו או ריחוקם אלו מאלו, אינו נחשב כתיבה או מחיקה.

[וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק כב אות ח) בשם הגרש"ז איערבך].

36) והחז"א כתב (או"ח סי' טא ס"ק א) שאין לדמות מלאכת כותב למלאכת בונה, שכן עניינה של מלאכת בונה הוא חיבור חלקים וקביעתם זה בזה, וסגירת הדלת ופתיחתה אינם חשובים חיבור או סתירה, אבל מלאכת כותב אין עניינה חיבור, ולכן אין להקל בה מטעם זה.

הו"ט"ו כתב (ס"ק ב), שכשם שמותר לברור ולטחוק בדרך אכילה, כך מותר למחוק בדרך אכילה. והחז"א (או"ח סי' טא שם) תמה על דבריו, שהיה זה אינו נהוג אלא במלאכת בורר וטוחן, אבל לא במלאכת מוחק, שכן רק בבורר וטוחן, שהאכילה נעשית בדרך כלל תוך כדי בירית האוכל וטחינתו, יש לדון את הברירה והטחינה כחלק ממעשה האכילה, מה שאין כן במחיקה הנעשית תוך כדי האכילה, שכיון שאין האכילה מלווה בדרך כלל במחיקה, אין לדונה כחלק ממעשה האכילה.

[משנ"ב שם]

יְכַן יֵצֵת הַרְבֵּה אֶחָרֹנִים³⁴ וכו', לִיכָּא בְּהַ מְשֻׁם מְחִיקָה וְכִתְיָהּ³⁵ וכו', דְּאֵין בּוֹ מְשֻׁם בְּגִן וְסִתְרָה³⁶, וְכֵן הִמְנִיחָהּ.³⁷

34) דף שנקרע במקום האותיות, כתב בש"ת אגרות משה (יר"ד ח"ב סי' עה) שמותר להצמיד את הקרעים אלו לאלו וכן להפרידם זה מזה, כשם שמותר לפתוח או לסגור ספר שכתובות בו אותיות בצידי הדפים [לדעת הרמ"א]. שכן הטעם המובא במשנ"ב שהספר עשוי להפתח ולהסגר תמיד, נכון גם לענין קרעי דפים, שכיון שעשויים הם להצמד אלו לאלו, אין איסור להצמידם. והוסיף, שאם ניכרות האותיות אף ללא הצמדת